

РЕЦЕНЗИЯ

от

д-р Йордан Ангелов Баев – доцент по нова и най-нова обща история в
Института за перспективни изследвания за отбраната при Военна академия
„Г. С. Раковски”

на дисертационния труд на Карл Рейнолд Аугустссон

на тема „Идеята за Велика Албания”,

представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор”

по научна специалност „политология”

Дисертационният труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор” на Карл Рейнолд Аугустссон, докторант в самостоятелна форма на обучение в Нов български университет, е на тема „Идеята за „Велика Албания”. Актуалността и значимостта на избраната тема са обусловени най-малко от четири по-съществени обстоятелства: а) многообразието от становища и интензивни дискусии по определящи теоретични проблеми за развитието на националните държави и една от ключовите дилеми в съвременните международни отношения, свързана с дихотомията „самоопределение - териториален интегритет”; б) влиянието на концепцията за „Велика Албания” върху развитието на междусъседските отношения на Балканите; в) отражението на тази концепция върху интеграционните процеси в НАТО и Европейския съюз; г) липсата на оригинални монографични изследвания в България по разглеждания проблем. Посоченото предопределя същевременно и сложността на проучваната проблематика.

Дисертационният труд е с общ обем от 188 страници. Изследването е структурирано в три глави с общо 13 параграфи. Предметът, обектът, целите и основните задачи, представени от докторанта в уводната част, са обосновани и реалистични и представляват добра основа за постигане на оригинални научноизследователски приноси. Комплексността и „многопластовостта” на разработваната проблематика обуславят последователното разкриване на няколко основни тематични равнища и паралелни обективни и субективни фактори, които пряко влияят върху формирането и развитието на модерните национални държави в региона на Балканите през последните две столетия. Интердисциплинарният характер на разглежданата тема предполага използването на различни исторически и политологически общонаучни методи, като факторен и системен анализ, единство на историческо и логическо, сравнителен исторически подход, ситуационен многовариантен анализ, обособяване на специфични примери (Case Study) в контекста на теорията за „прецедентите” и др. За умелото прилагане на толкова разнообразен научен инструментариум очевидно допринася солидното университетско образование на докторанта Карл Аугустссон с бакалавърска и три магистърски степени, получени в три известни европейски и един американски университети. Още във въведението е направена уговорката, че стремежа на автора на дисертационния труд е да заеме „неутрална” позиция към всички противопоставени и конфликтни схващания на отделните национални и етнически субекти, които са обект на предлаганото изследване.

Посоченият в библиографията на дисертационния труд литературен материал е

използван творчески и коректно. В приложения списък са посочени над сто литературни и информационни източници, но в изложението са използвани и други актуални публикации. Добре би било още в увода на труда да има кратък историографски обзор по изследваната тема. За съжаление, твърде слабо са ползвани постиженията на балканската историография (само пет-шест заглавия сред които трудове на Исмаил Кадаре, Небойша Панов и Светозар Стоянович), въпреки че има немалко анализи и на английски език от авторитетни гръцки, български и сръбски експерти. След като дисертацията е подготвена в български университет, редно би било да се споменат поне няколко български специалисти с признати приноси в областта на албанологията (Боби Бобев, Антон Първанов, Марияна Стамова и др.). Албанската историография е представена единствено от двама – трима автори, преподаващи в западни университети. По-детайлното познаване на отделните албански тези и концепции, включително и от представители на различни политически формации, би допринесло за по-диференцирано представяне на специфичните нюанси в съвременните трактовки на идеята за „Велика Албания“.

В първа глава е направен най-общ преглед на по-значимите теоретични концепции и схващания, необходими за по-нататъшния практико-приложен анализ на докторанта. Въз основа на утвърдени в съвременната политологическа книжнина дефиниции е направен преглед на схващанията за същността на двете основни направления в изграждането на национални държави – етническата и политическата (в дисертационния труд описана като „гражданска“) нация. На следващо място са разгледани други съществени понятия като „суверенитет“, „автономия“, „самоопределение (сецесия) и териториален интегритет“, „споделен суверенитет“, „кондоминиуми и международни градове“. Интерпретациите на докторанта показват, че той притежава задълбочени и устойчиви познания в тази област на политологията, а позоваването на характерни примери далеч извън разглеждания европейски субрегион (Китай, Япония, Хонгконг, Гренландия) разкрива широка обща култура. Теоретичната рамка на изложението, представена в първа глава на труда, е впечатляваща, но вероятно би могла да бъде малко по-синтезирана, тъй като в някаква степен доминира над същностната част на дисертацията, посветена на идеята за „Велика Албания“.

В началните параграфи на втора глава е представен исторически преглед на етно-културно-религиозните процеси на Балканите от периода на Римската, Византийската и Отоманската империя до създаването на национални държави през XIX и началото на XX век. Съвсем логично особено внимание е отделено за изясняване на специфичния случай с историческото наследство на областта Косово, която е и основен конфликтен проблем в съвременните проявления на изследваната тема.

Отделен раздел е посветен за анализ на националните доктрини на всяка една балканска държава (към които е включена и Унгария предвид на многобройното унгарско малцинство в Трансилвания и Войводина). По такъв начин преди разглеждане на водещата тема за „Велика Албания” последователно се изясняват териториалните и национални претенции и аспирации на останалите държави в региона. Повествованието по този въпрос би спечелило, ако докторанта бе споменал за същината на историческите доктрини за „Велика Сърбия” („Начертанието” на Илия Гарашанин) и „мегали идеята” за Велика Гърция на Йоанис Колетис (всички православни християни в някогашната територия на Византия са гърци, независимо от езика, на който общуват) от 1844 г. Докторантът е избрал подхода за представяне предимно на нереализираните аспирации от националните доктрини на балканските държави, но в исторически план „Велика Гърция” приобщава към своята територия Северен Епир, Егейска Македония и Западна Тракия, в които преобладаващото население не е от гръцки етнически произход. По сходен начин по време на съществуването на „Велика Румъния” (Romania Mare) в периода между двете световни войни са приобщени територии с нерумънско население в Бесарабия, Северна Буковина и Добруджа.

Най-важната част в етно-историческия анализ във втората глава разглежда възникването на идеята за „Велика Албания” в хода на националноосвободителните борби на албанския народ и схващанията за самоопределението и интеграцията на отделните албански етнически компоненти във всяка една от днешните териториални държави на Балканите (стр. 115-138). Освен създадената през 1912 г. самостоятелна албанска държава в имажинерните мащаби на „Велика Албания” се включват и албанските етнически общности в Косово, Македония, Черна Гора и Гърция. Може би тук е било уместно в отделен параграф да се спомене и за актуалното състояние на албанската общност в Южна Сърбия, по конкретно за територията на Прешево, Буяновац и Меджеджа. Карл Аугустссон прави интересен опит да изясни един дискуссионен въпрос за масовата ислямизация на албанския народ по време на Османската империя, чиято съдба е различна от останалите християнски народи под властта на падишаха. Към аргументите, които той привежда по този въпрос (стр. 123-124), бих добавил и хипотезата за силното влияние на неортодоксални ереси в отделни планински райони през XII-XIV век, с които някои автори обясняват по-масовото ислямизиране на християнски общности в Босна и Родопите.

Третата глава на дисертационния труд обсъжда темата за „Велика Албания” в международен контекст. Накратко е маркирана позицията на водещите международни играчи в региона – САЩ, Европейския съюз и Русия, както и становищата на отделните балкански правителства, включително и Турция. Съвършено основателно докторантът

обръща основно внимание на отражението на конфликтите в Косово и Македония върху регионалната сигурност и междусъседските отношения на Балканите. По отношение на Косовския конфликт е приложен многовариантен анализ с посочване на шест вероятни сценария за неговото разрешаване. Предвид на необратимостта на политическите процеси след обявяването на независимостта на Косово през февруари 2008 г. част от разгледаните сценарии могат да бъдат използвани предимно в исторически контекст като нереализирани варианти без реално практическо приложение, а не като възможни бъдещи опции за статута на областта. В рамките на международния контекст би могло да се спомене също накратко за ролята и резултатите от многостранното мироопазване в Косово и Македония (UNMIK, KFOR, EULEX, Essential Harvest, Allied Harmony, Concordia, etc.). Когато говорим за конфликта в Македония, не би следвало да пренебрегваме и хипотезата, че масовата бежанска вълна на косовски албанци в Република Македония през 1999-2000 г. допринася съществено за разгаряне на последвалия конфликт между двете основни етнически общности в страната.

Докторантът обръща специално внимание в края на трета глава върху процеса на европейска интеграция (с конкретизиране за равнището на присъединяване на Албания, Македония и Черна Гора към НАТО и ЕС) като изключително важен фактор за окончателно разрешаване на етно-териториалните спорове на Балканите. Според Аугустссон, забавянето на процеса на евро-атлантическа интеграция на Западните Балкани е допринесло за развитието на конфликтите, а тяхното окончателно разрешаване би могло да се случи след присъединяване на всички балкански държави към Европейския съюз. Към тази теза също биха могли да се представят критични аргументи, тъй като членството на Гърция и Турция в НАТО през последните 60 години не осуети тяхното противоборство, включително и с военни средства, а присъединяването на Република Кипър към Европейския съюз не можа да доведе до урегулиране на вътрешно-етническият конфликт на острова, въпреки оказания силен натиск от страна на ЕС и ООН.

Представеният автореферат се състои от 24 стр. и коректно отразява целите, задачите, съдържанието и обобщените изводи на дисертационния труд. Докторантът Карл Аугустссон добросъвестно коментира доколко и кои от теоретичните конструкции, изложени в първа глава, са приложени при практическата реализация на концепциите за „Велика Албания“ в рамките на различните балкански държави с многобройно албанско население. Представени са три основни научни приноси, които отговарят на четирите главни цели и осемте по-конкретни задачи, изложени в уводната част на труда. Анализът на дисертационния труд ни дава основание да подкрепим до

голяма степен основателността на формулираните научни приноси. Посочени са шест авторски разработки на английски език, които кореспондират с проблематиката на дисертацията. Би могло да се препоръча авторът да представи за публикуване съставна част от труда и в някои български научни издания.

Освен споменатите по-обща препоръки, които биха могли да обогатят съдържанието на дисертационния труд при евентуалното му публикуване като цялостно монографично изследване, могат да бъдат направени и някои конкретни критични бележки. Различията във фамилните имена в България и Вардарска Македония не могат да бъдат представяни за специфичен признак на национално разграничение (с. 134), тъй като те се появяват след 1945 г. в процеса на политическо създаване на македонска нация (например, фамилията Иванов след 1945 г. се наименува Ивановски, а през последното десетилетие придобива нова форма Иваноски). Когато се говори за териториалните завоевания на сръбската държава при Стефан Душан за период от четвърт век (след 1346 г.) се пропуска напълно, че в предходния век и половина (още от 1205 г. при Иван Асен II) голяма част от тези земи са били в рамките на българската държава. Има някои пропуски и при пресъздаване на историята на Албания след Втората световна война и в посткомунистическия период след 1991 г. Посочените отделни критични бележки обаче не накърняват общото впечатление, че предлаганото изследване има завършен и оригинален характер и допринася за по-цялостно изясняване на една твърде комплицирана проблематика с актуално политическо значение за бъдещото регионално развитие на Балканите.

От анализа на съдържанието и отразеното в автореферата се налага изводът, че представения дисертационен труд решава поставените научни задачи. Докторантът е показал, че притежава задълбочени теоретични познания и способност творчески и обективно да интерпретира съществуващите исторически и актуални факти и явления. Дисертацията притежава собствени научни приноси и отговаря на необходимите изисквания в Закона за развитието на академичния състав в България. Всичко това ми дава основание да гласувам с „ДА” и да предложа на членовете на Научното жури да гласуват за присъждане на образователната и научна степен „доктор” на Карл Рейнолд Аугустссон.

Рецензент:

(доц. д-р Йордан Баев)

10 март 2013 г.